

Аналіз оксидних матеріалів і мінералів на спектрометрі ElvaX

Вступ

Рентгенофлуоресцентний аналіз — це простий і швидкий метод для кількісного аналізу силікатних матеріалів, цементів, кераміки, природних мінералів. Основні переваги рентгенофлуоресцентного аналізатора ElvaX — це простота пробопідготовки, висока точність і швидкість вимірювань, а також — незруйновність зразка, що дуже важливо при аналізі кераміки і археологічних об'єктів.

Основне завдання приладу полягає у кількісному визначенні оксидів: CaO, SiO₂, Al₂O₃, Fe₂O₃, SO₃, MgO, K₂O, P₂O₅, TiO₂, Mn₂O₃, ZnO, SrO та ін.

Застосування

Оксидні матеріали являють собою широкий спектр об'єктів, включаючи наступні:

- цемент
- кераміка
- глина
- археологічні об'єкти
- силікатні матеріали
- будівельні матеріали
- шлаки та зола

Обладнання

Оксидні матеріали і природні мінерали здебільшого складаються з легких елементів, у зв'язку з чим настільний спектрометр із можливістю продувки гелієм є найкращим вибором. ElvaX оснащений 45 кВ рентгенівською трубкою і сучасним SDD-детектором, який володіє хорошим енергетичним розрізненням, високою продуктивністю і має низькі межі виявлення. Спектрометр дає змогу аналізувати елементи починаючи з магнію і закінчуючи ураном.

Спектрометр поставляється з фірмовим програмним забезпеченням, яке не вимагає спеціальних навичок і має інтуїтивно зрозумілий інтерфейс.

Пробопідготовка

Для отримання точних результатів необхідна правильна пробопідготовка досліджуваного зразка.

Зразок повинен бути подрібнений до розміру в 50 мкм, потім спресований у таблетки за допомогою преса із зусиллям не менше 20 тонн протягом 30 секунд.

Якщо немає необхідності у високоточних результатах, то можливо аналізувати об'єкти у вигляді порошку (наприклад, цемент) без пробопідготовки. Досить упакувати зразок у кювету (шаром не менше 5 мм) і закрити плівкою Ultralyne.

Археологічні об'єкти і кераміка, які часто не можуть бути розмелені, можна аналізувати безпосередньо без пробопідготовки для отримання напівкількісних результатів.

Методика

8 стандартних зразків цементу Портланд від NIST використовуються для калібрування ElvaX на 12 наступних оксидів: CaO, SiO₂, Al₂O₃, Fe₂O₃, SO₃, MgO, K₂O, P₂O₅, TiO₂, Mn₂O₃, ZnO, SrO. Розрахунок концентрацій заснований на методі фундаментальних параметрів із припущенням, що всі елементи у зразку представлені у вигляді оксидів, а також що в зразку відсутні волога і карбонати. Це припущення коректно для матеріалів, які були попередньо пропечені, включаючи цемент, клінкер, кераміку та ін.

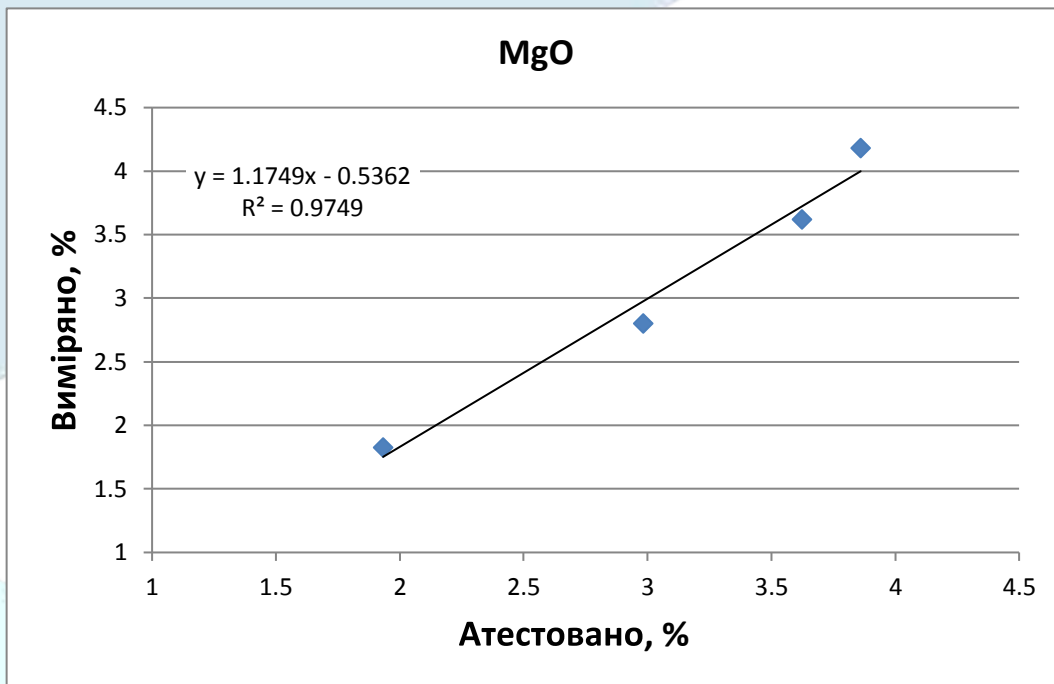
Рентгенівський режим для аналізу: в легкому режимі — напруга анода трубки 12 кВ без фільтра та у важкому режимі: напруга 35 кВ з алюмінієвим фільтром первинного пучка. Типичне время анализа: 60 секунд. Время может быть увеличено для достижения большей точности измерения.

Результати

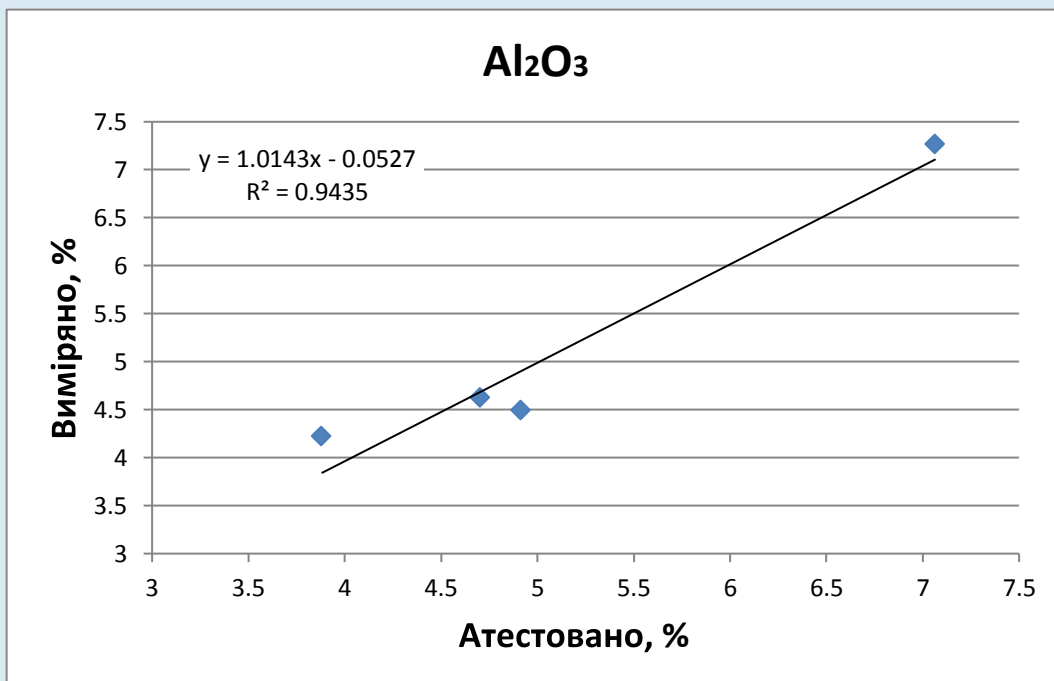
На малюнках 1-6 показані порівняльні графіки між атестованими і вимірюваними концентраціями для різних оксидів у цементі.

Отримані дані апроксимовані лінійною функцією.

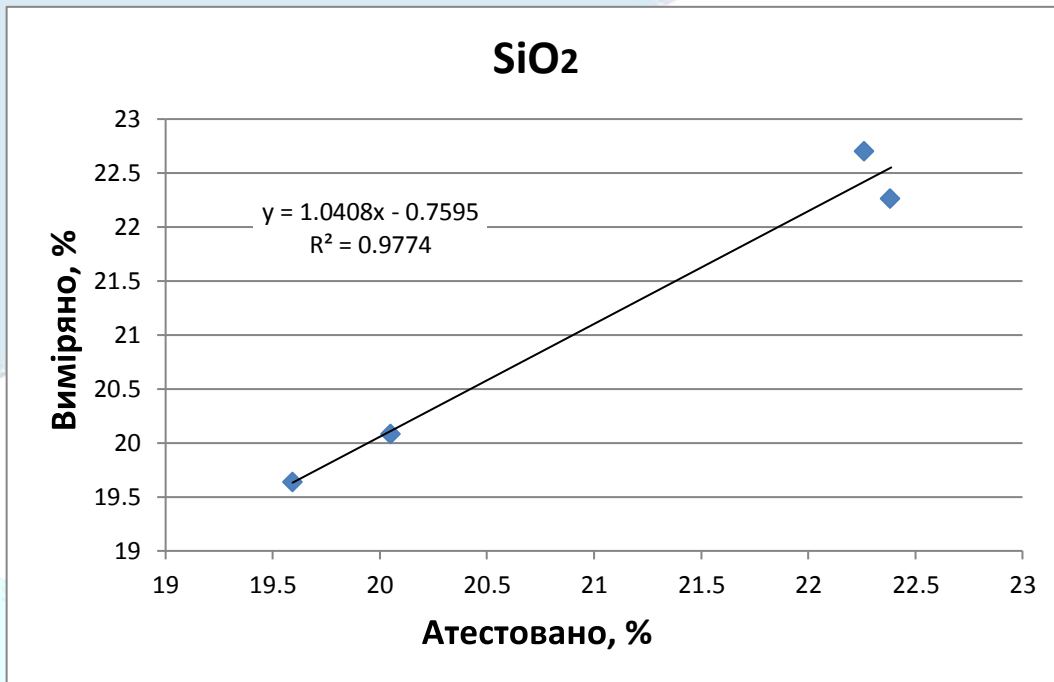
R² – це коефіцієнт достовірності апроксимації, який показує, наскільки точно результати вимірювань відповідають атестованим значенням.

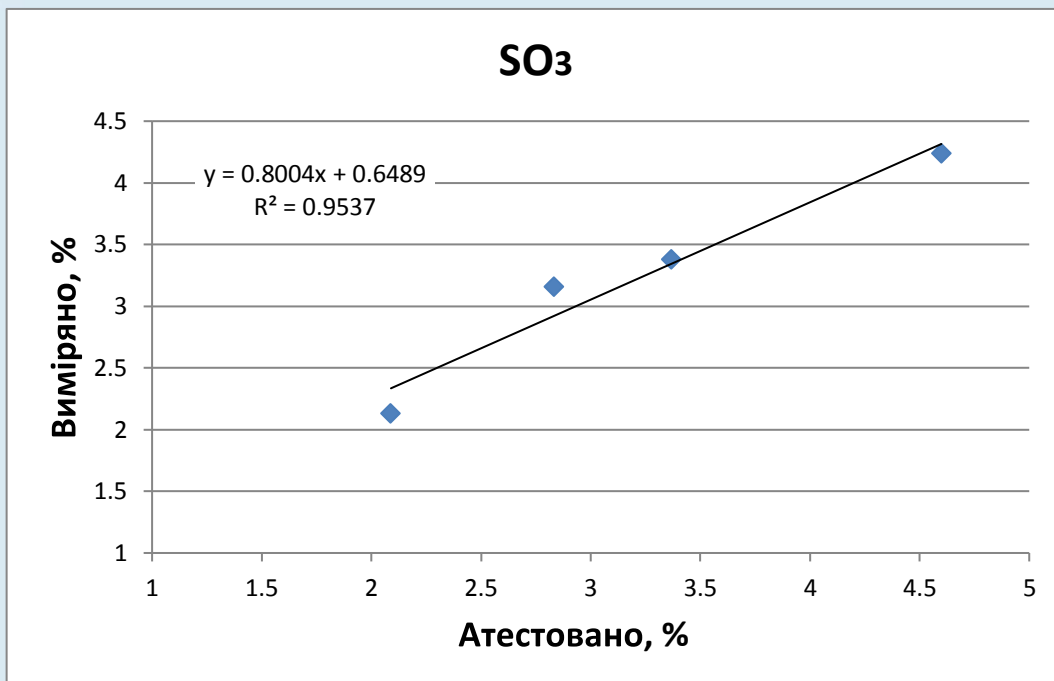
Малюнок 1. Графік відповідності по оксиду магнію в цементі.

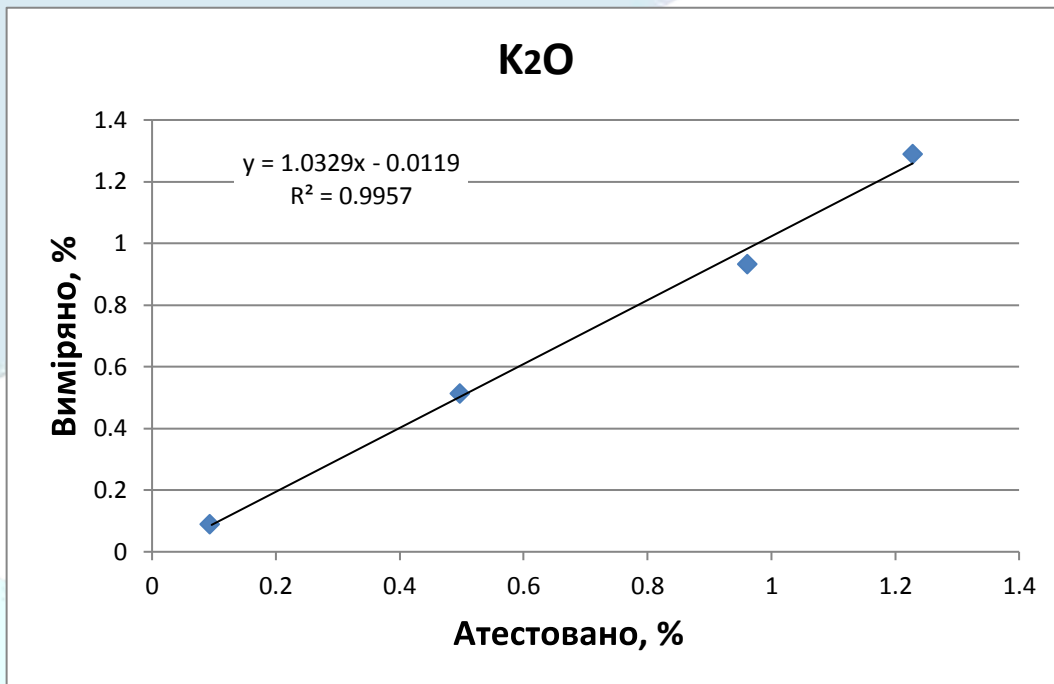
Малюнок 2. Графік відповідності по оксиду алюмінію в цементі.

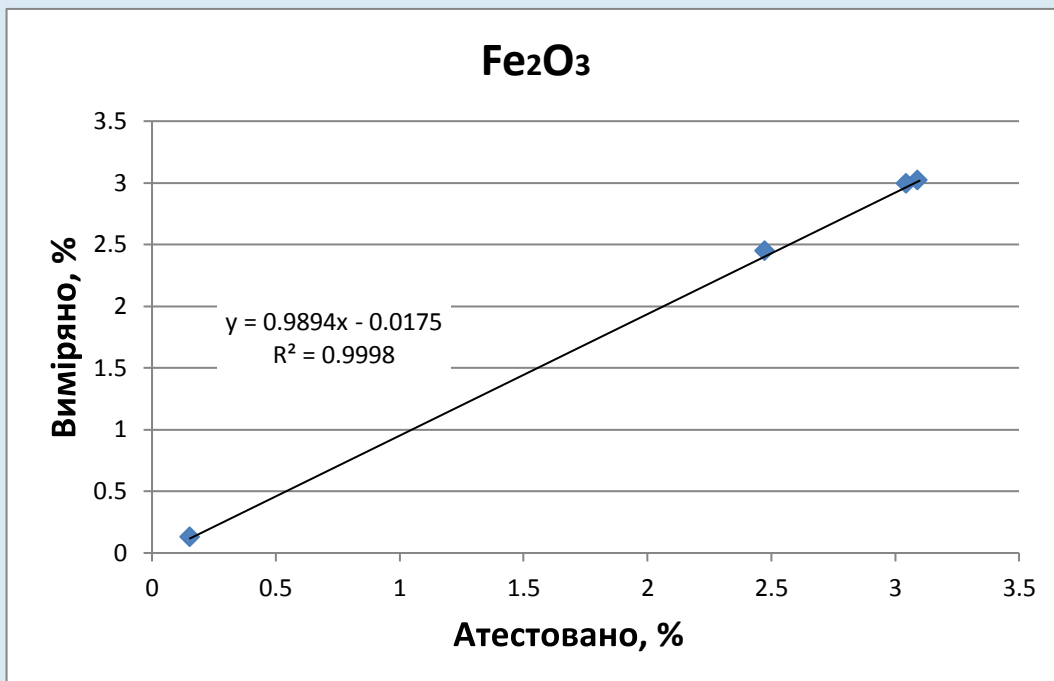
Малюнок 3. Графік відповідності по оксиду кремнію в цементі.

Малюнок 4. Графік відповідності по оксиду сірки (VI) у цементі.

Малюнок 5. Графік відповідності по оксиду магнію в цементі.

Малюнок 6. Графік відповідності по оксиду заліза (III) в цементі.

Також був проведений тест повторюваності результатів. Один зразок цементу (NIST 1881a) було виміряно 10 разів поспіль по 60 секунд кожен раз. Розраховані середнє значення, середньоквадратичне відхилення (СКВ) і відносне СКВ (вСКВ — у відсотках) для концентрацій 12-ти оксидів. Результати тесту дані в таблиці 1.

Оксид	Концентрація, %			% вСКВ
	Атестовано	Середнє	СКВ	
MgO	2.981	2.705	0.0547	2.022
Al₂O₃	7.06	7.304	0.0232	0.318
SiO₂	22.26	22.875	0.0993	0.434
P₂O₅	0.1459	0.155	0.0139	8.968
SO₃	3.366	3.368	0.0091	0.27
K₂O	1.228	1.378	0.0293	2.126
CaO	57.58	56.963	0.0591	0.104
TiO₂	0.3663	0.369	0.0048	1.301
Mn₂O₃	0.1042	0.101	0.0011	1.089
Fe₂O₃	3.09	2.977	0.018	0.605
ZnO	0.0489	0.046	0.0005	1.087
SrO	0.036	0.036	0.0004	1.111

Таблиця 1. Тест повторюваності за зразком цементу Портланд NIST 1881a.

Висновки

Отримані результати показують відмінну кореляцію між атестованими і вимірюваними значеннями концентрації 12-ти основних оксидів у цементі Портланд.

ElvaX пропонує швидкий, точний і недорогий аналіз цементу, кераміки, глини, різних будматеріалів і силікатів. Завдяки неруйнівній методиці аналізу, прилад є незамінним для оцінювання складу археологічних об'єктів.